

Samtal om tonåringar

”Min tonåring håller på att ta över mitt liv.”

”Min son vill bo hos mig halva tiden men jag vet inte hur jag ska få hans mamma att gå med på det.”

”Mammans nya man ringer och hotar att ta ifrån mig vårdnaden.”

”Min dotter har varit mobbad i flera år.”



Rädda Barnen kämpar för barns rättigheter.
Vi väcker opinion och stöder barn i utsatta situationer
– i Sverige och i världen.

Vår vision är en värld där alla barns rättigheter är tillgodosedda.
Det är en värld där varje barn uppskattas och respekteras, där alla
barn har inflytande och där alla barn har möjligheter och framtidstro.

Rädda Barnen ger ut böcker och rapporter för att sprida kunskap om
barns förhållanden, ge vägledning och inspirera till nya tankar och diskussioner.
Du kan beställa vårt material genom att ta direktkontakt med oss, eller genom
att gå in på vår hemsida på Internet, www.rb.se/bokhandel

Anonymitet

Alla kontakter med Rädda Barnens Föräldratelefon och Föräldramejl är anonyma.
När samtal citeras i denna rapport har uppgifterna ändrats för att omöjliggöra
identifieringen av enskilda personer.

© 2008 Rädda Barnen

ISBN: 978-91-7321-289-2

Art nr: 10144

Text: Kerstin Eklund
Statistik och citat: Gunnel Sundén
Layout: Ulla Ståhl

Rädda Barnen
107 88 Stockholm
Besöksadress: Landsvägen 39, Sundbyberg
Tel: 08-698 90 00
info@rb.se
www.rb.se

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
Rädda Barnens Föräldratelefon och Föräldr mejl	7
Samtal och mejl 2007	8
De vanligaste ämnena	8
Skilsmässa, konflikter om vårdnad, boende och umgänge	8
Problem som rör barnets utveckling och gränssättning	8
Våld, missbruk och psykisk ohälsa i familjen	8
Andra ämnen	9
Relationsproblem och övriga problem i familjen	9
Problem i skolan	9
Utåtagerande beteende hos barnet, aggressivitet, ilska	9
Depression, självdestruktivitet hos barnet	9
Riskbeteende hos barnet	9
Otillräcklighet som förälder	9
Övriga problem med barnets psykiska eller fysiska hälsa	9
Våld och övergrepp utom familjen	9
Barnets ålder	10
Mest mammor tar kontakt	11
Vem ringer/skriver om vad	11
Barnets familj	13
Samtal och mejl om tonåringar	13
Vad ringer/mejlar tonårsföräldrar om?	14
Problem i skolan	17
Samtal om flickor och pojkar	17
Vem ringer	17
Allt fler samtal om tonåringar som mår dåligt	18

Förord

Rädda Barnens Föräldraretelefon och Föräldraremail är en viktig del av Rädda Barnens arbete med föräldrastöd. Rädda Barnen är övertygat om att det enskilda samtalet, där man som förälder i lugn och ro får resonera med en annan förälder, blir lyssnad till och bemött med empati och respekt, ger ett mycket gott stöd i föräldraskapet. Detsamma gäller förstås när man formulerar sig i ett mejl och någon eller några dagar senare får ett personligt svar.

Genom åren har tusentals föräldrar och därmed deras barn, fått stöd av svararna i Föräldraretelefonen. En bieffekt är att Rädda Barnen fått kunskap om vilka problem föräldrar brottas med och hur stort behovet av stöd är.

Alla föräldrar behöver stöd ibland, men liksom behoven varierar mellan olika individer, varierar de mellan olika grupper av föräldrar. Vår erfarenhet visar att särskilt föräldrar till tonåringar, separerade och ensamstående föräldrar samt pappor behöver stöd i sin föräldraroll. Det är många tonårsföräldrar och ensamstående föräldrar som hör av sig till Rädda Barnen. Men tyvärr är det få pappor som ringer eller mejlar. I statistiken får man intryck av att barn fortfarande i första hand är mammornas angelägenhet.

Vi har kommit en bit på väg, men har långt kvar till ett jämställt föräldraskap. Enligt Barnkonventionen har barnet rätt till båda sina föräldrar och båda föräldrarna har gemensamt ansvaret för barnets uppfostran. Föräldrarna ska se till barnets bästa. Det är Rädda Barnens förhoppning att utvecklingen blir sådan att vi de närmaste åren får fler samtal och mejl från pappor.

Barnkonventionen säger också att staten har ansvar för att ge föräldrarna det stöd de behöver för att kunna ta hand om sina barn på bästa sätt. I Sverige är det ansvaret delegerat till kommunerna. Det varierar över landet hur väl kommunerna lever upp till det ansvaret. Nu har dock regeringen aviserat en satsning på föräldrastöd och en nationell strategi ska tas fram. Målet är att kommunerna ska erbjuda föräldrarna stöd under hela barnets uppväxt. Det är förstås en utmärkt ambition, idag lider ofta tonårsföräldrar brist på stöd i den period av föräldraskapet när det som bäst behövs.

En familj kan se ut på olika sätt. Likaledes ser föräldrars behov av stöd olika ut och en metod passar inte alla. Föräldrastöd kan vara så mycket mer än färdiga utbildningsprogram där man följer en given mall. Det kan vara samtalsgrupper i friare form, det kan vara nätverk för separerade föräldrar eller föreläsningar om tonåringens utveckling. Det kan också vara konkret och handfast stöd i form av avlastning.

Kerstin Eklund

Verksamhetsledare, Rädda Barnens Föräldraretelefon och Föräldraremail

Sammanfattning

Under 2007 tog Rädda Barnens Föräldratelefon och Föräldr mejl emot 2 128 samtal och mejl. När irrelevanta kontakter och samtal från vaneringare räknats bort, återstår 1 215 telefonsamtal och 441 mejl. Statistiken i årsrapporten grundar sig på dessa 1 656 kontakter.

Det är framförallt mammor som hör av sig till telefon och mejl, 73 procent av alla kontakter tas av mammor medan pappornas andel är knappt 14 procent. Drygt 11 procent av kontakterna tas av någon annan än barnets förälder.

Samtalen och mejlen handlar om en mängd olika ämnen, från vardagliga problem som de flesta föräldrar möter någon gång under föräldraskapet till riktigt allvarliga problem där barnet far illa.

I 2007 års statistik framträder två ämnen som de vanligaste skälen att föräldrarna tar kontakt: Skilsmässor och frågor om vårdnad, boende och umgänge samt problem som rör barnets utveckling och gränssättning. Det tredje vanligaste ämnet är våld, missbruk eller psykiskt ohälsa i familjen. Detta är det vanligaste ämnet när någon annan än föräldrarna tar kontakt.

Mindre än en tredjedel av alla kontakter handlar om barn som lever med båda sina föräldrar. Barn med separerade föräldrar är överrepresenterade, särskilt i Föräldratelefonen men även i Föräldr mejlen. 26 procent av barnen bor med en ensam mamma medan nära 18 procent lever i växelvis boende.

En stor del av samtalen och mejlen handlar om tonåringar. Över 40 procent av alla kontakter rör barn och ungdomar från 13 år och uppåt. Det vanligaste ämnet är frågor om barnets utveckling och problem med gränssättning. En tydlig tendens är att kontakterna om tonåringar som mår psykiskt dåligt ökat. Under 2007 uppgick dessa samtal och mejl till nära 19 procent av alla kontakter om tonåringar. Andra delen av denna årsrapport innehåller en fördjupning i kontakterna om tonåringar.

Rädda Barnens Föräldrategen och Föräldratjänst

Rädda Barnens Föräldrategen har funnits sedan 1991 och Föräldratjänsten sedan april 2006.

Verksamheten finns till för barnens skull. Föräldrarna är de viktigaste personerna i de flesta barns liv, och trygga föräldrar som tror på sig själva är bra för barnen. Stöd till föräldrar blir stöd också till deras barn.

Med föräldraskapet följer en stor glädje över att ens barn finns till, men för de flesta också små eller stora problem att brottas med och oro att hantera. Det är för de tillfällena som Föräldrategen och Föräldratjänsten finns. Där svarar andra föräldrar som har gott om livserfarenhet att dela med sig av, som lyssnar och ger stöd när det som bäst behövs. De är bollplank och hjälper till att bena ut problem, sortera i tankar och känslor och resonera om vad som kan leda till en förändring.

Telefonen och tjänsten bemannas av ideellt arbetande Rädda Barnen-medlemmar på sju olika orter. De har deltagit i Rädda Barnens utbildning i Föräldrategen och de har gått igenom en personlig intervju, där de bedömts som lämpliga för uppgiften. De gör en fantastisk insats för föräldrar och deras barn.

Alla föräldrar är välkomna att höra av sig till telefonen och tjänsten. Det kan gälla både vanliga vardagsproblem i föräldraskapet och mer allvarliga svårigheter för barn och föräldrar. Både mammor och pappor ringer eller mejlar och ibland även andra vuxna som oroar sig för ett barn i sin närhet.

När det gäller de svåraste samtalen, de som handlar om barn som far illa, behövs det annat stöd än det som Föräldrategen eller Föräldratjänsten kan erbjuda. Men samtalet kan vara första steget i en process som i slutändan leder till förändring och att barnet får det bättre.

Alla samtal och mejl är anonyma och samtalen kostar bara en markering. Det skrivs inga journaler över samtalen eller tjänsten, men en kortfattad statistik förs över alla kontakter.

Rädda Barnens Föräldrategen: 020 786 786

Måndagar 12.00- 21.30. Tisdag – fredag 18.00-21.00. Lördag-söndag 13.00-16.00

Rädda Barnens Föräldratjänst: www.rb.se/foraldrar

Hjälp gärna till att sprida information om Rädda Barnens Föräldrategen och Föräldratjänst.

Foldrar och affischer kan beställas i Rädda Barnens bokhandel på nätet: www.rb.se/bokhandel eller per telefon 08 698 90 20.

Annonssoriginal och banners kan laddas ner från Rädda Barnens hemsida www.rb.se

Samtal och mejl 2007

Under 2007 tog Rädda Barnens Föräldratelefon och Föräldr mejl emot 2 128 samtal och mejl. Statistiken som följer grundar sig på 1 656 av dessa kontakter, 1215 telefonsamtal och 441 mejl. Det som räknats bort är kontakter som inte handlar om enskilda barn och busringningar, sexsamtal, samtal från förvirrade eller berusade personer etcetera. Dessutom har samtal från vaneringare rensats bort eftersom de kan göra statistiken missvisande. Vaneringare är personer som ringer gång på gång om samma sak. De har för det mesta fastnat i ett visst sätt att se på ett problem och förmår inte ta sig vidare. Det kan till exempel gälla en vårdnadstvist där de känner sig orättvist behandlade eller de kan känna sig kränkta av myndigheter.

De vanligaste ämnena

Ett samtal eller ett mejl handlar sällan bara om en sak. Under samtalets gång kan flera ämnen diskuteras och ibland hänger problemen samman och är svåra att skilja åt. I statistiken anges dock endast det ämne som den som tar kontakt anger som huvudproblem. De vanligaste ämnena är:

Skilsmässa, konflikter om vårdnad, boende och umgänge

Detta är ämnet för 19 procent av kontakterna under 2007. Samtalen kan handla om samarbetssvårigheter mellan föräldrarna, att en förälder försvårar för den andre att träffa barnet eller att en förälder inte håller överenskommelser. Det kan också handla om hur man på bästa sätt ska ordna för barnen med boende, skola eller dagis efter en skilsmässa. Detta är det vanligaste ämnet när pappor tar kontakt. Föräldratelefonens årsrapport 2004 innehåller en fördjupning i pappors samtal om skilsmässor.

Problem som rör barnets utveckling och gränssättning

Detta ämne är något vanligare i mejlen än i telefonen. Sammantaget är andelen drygt 18 procent av alla kontakter 2007. Här ryms både vardagliga problem och uppslitande konflikter mellan barn och föräldrar. Många kontakter om tonåringar hör hemma i denna kategori. Det gäller till exempel datorvanor eller vilken tid tonåringen ska vara hemma på kvällarna. För mindre barn kan det handla om sömn, mat eller vad som är normalt i vissa åldrar.

Våld, missbruk eller psykisk ohälsa i familjen

Drygt tio procent av kontakterna handlar om barn som far illa. Det är det vanligaste ämnet när någon annan än barnets förälder ringer. Det kan exempelvis vara en granne som oroar sig för barnen i en familj, det kan vara en moster, farbror eller annan släkting till barnen. För det mesta rör det föräldrar med djup social problematik. Vanligen är det en pappa som misshandlar både barnen och mamman och även missbrukar alkohol eller droger, men det kan också gälla en mamma som skadar sina barn. Ibland handlar kontakterna om sexuella övergrepp eller misstanke om att sådana förekommer. Samtal om barn som far illa behandlas i Föräldratelefonens årsrapport 2005.

Andra ämnen

Relationsproblem och övriga problem i familjen

Hit räknas konflikter inom familjen, till exempel mellan syskon. Övriga problem kan vara dödsfall i familjen eller ekonomiska problem.

Problem i skolan

Det kan röra exempelvis mobbning, konflikter med skolkamrater, skoltrötthet eller inlärningssvårigheter. Ämnet är ungefär lika vanligt när det gäller 7-12-åringar som när det gäller 13- 17-åringar.

Utåtagerande beteende hos barnet, aggressivitet, ilska

Det tas flest kontakter om problem med aggressivitet när det gäller de äldre barnen, men det förekommer i alla åldersgrupper, utom den allra yngsta. För yngre barn kan det handla om vredesutbrott, för de äldre kan det dessutom handla om hot mot föräldrar eller andra.

Depression, självdestruktivitet hos barnet

Det är samtal och mejl om barn som är deprimerade, har ätstörningar, självmordstankar eller skadar sig själva. Kontakterna handlar framförallt om tonåringar men kan också röra yngre barn.

Riskbeteende hos barnet

De allra flesta kontakter i denna kategori handlar om tonåringar. Det kan handla om bruk av alkohol eller andra droger, riskabla sexvanor, kriminalitet, nazism eller sekter. Till denna kategori räknas även samtal om barn som är beroende av dataspel.

Otillräcklighet som förälder

Samtalen och mejlen kommer från föräldrar som uttrycker tvivel på sig själva. De kan vara deprimerade, uttröttade eller känna sig väldigt ensamma. När det gäller förekomsten skiljer sig telefonen och mejlen åt. I Föräldr mejlen är känslor av otillräcklighet som förälder det tredje vanligaste ämnet. I telefonen kommer det betydligt längre ner på listan.

Det tas få kontakter i detta ämne när det gäller de allra minsta barnen, under två år. I övrigt är kontakterna jämnt fördelade över barnets ålder.

Övriga problem med barnets psykiska eller fysiska hälsa

Det kan gälla barn som behandlas för fysisk sjukdom eller barn med övervikt, fobier, tvångstankar eller liknande. Det kan också vara föräldrar som oroar sig över symptom på sjukdom hos barnet.

Våld och övergrepp utom familjen

Kontakterna i denna kategori rör barn som utsatts för våld eller övergrepp av utomstående. Det kan vara en tonårspojke som blivit misshandlad eller en flicka som utsatts för våldtäkt. Det kan också handla om barn som utsatt andra barn för våld eller övergrepp.

Tabell 2. Huvudproblem i samtal och mejl

	Antal samtal	%	Antal mejl	%	S:a antal tel o mejl	S:a %
Barnets utveckling och gränssättning	218	18	89	20	307	18,5
Skilsmässa	230	19	84	19	314	19
Våld, missbruk eller psykisk ohälsa i familjen	137	11,2	34	7,7	171	10,3
Relationsproblem och övriga problem i familjen	107	8,8	17	3,8	124	7,5
Skolproblem	64	5,3	35	7,9	99	6
Utåtagerande beteende hos barnet	105	8,7	31	7	136	8,2
Depression, självdestruktivitet hos barnet	63	5,2	23	5,2	86	5,2
Riskbeteende hos barnet	98	8,1	9	2	107	6,4
Otillräcklighet som förälder	54	4,5	46	10,4	100	6
Övriga problem med barnets fysiska eller psykiska hälsa	55	4,5	20	4,5	75	4,5
Våld, förövaren utom familjen	26	2,1	4	0,9	30	1,8
Barn som placerats eller riskerar placeras i familjehem	41	3,4	10	2,2	51	3
Annat	14	1,2	39	8,8	53	3,2
Uppgift saknas	3	0,2	0	0	3	0,1
Summa	1 215	100	441	99,4	1 656	99,7

Barnets ålder

Under senare år har kontakterna om äldre barn ökat. Särskilt i samtalen till Föräldratelefonen dominerar samtalen om barn och ungdomar från 13 år och uppåt. Det vanligaste ämnet är barnets utveckling och gränssättning. Skilsmässa och frågor runt boende och umgänge är det vanligaste ämnet när det gäller de yngre barnen. Skilsmäsofrågor är särskilt vanlig när det handlar om barn mellan sju och tolv år. Men även frågor om barnets utveckling och gränssättning är vanligt i kontakterna om de yngre barnen.

Tabell 1. Samtal och mejl fördelade efter barnets ålder

	Antal samtal	%	Antal mejl	%	Summa tel och mejl	%
Under 2	46	3,8	15	3,4	61	3,7
2-6	247	20,3	80	18,1	327	19,7
7-12	329	27,1	97	21,9	426	25,7
13-17	487	40,1	117	26,5	604	36,5
18 och över	86	7,1	18	4,1	104	6,2
Flera barn i olika åldrar	0	0	70	15,8	70	4,2
Framgår ej	20	1,6	44	10	64	3,8
Summa	1215	100	441	99,8	1656	99,8

Mest mammor tar kontakt

Det är framförallt mammor som kontaktar Föräldratelefonen och Föräldr mejlen. År 2007 stod mammorna för drygt 73 procent av alla kontakter. Siffrorna är likartade genom åren, ända sedan Föräldratelefonen startade har pappornas andel legat på ungefär samma låga nivå. När Föräldr mejlen startade i april 2006 fanns en förhoppning om att fler pappor skulle höra av sig. I stället är mammornas dominans något större i mejlen än i telefonen.

Tabell 3. Vem tar kontakt?

	Antal samtal	%	Antal mejl	%	Summa tel och mejl	Summa %
Mamma	875	72	341	77,3	1 216	73,4
Pappa	195	16	34	7,7	229	13,8
Annan*	140	11,5	49	11,1	189	11,4
Framgår ej	5	0,4	17	3,9	22	1,3
Summa	1 215	100	441	100	1656	99,9

* Kan t ex vara mor- eller farförälder, annan släkting eller vän till familjen

Vem ringer/skriver om vad?

Det finns en del skillnader i vilka problem mammor och pappor tar upp. Skilsmässa och frågor om vårdnad, boende och umgänge är det vanligaste ämnet när en pappa tar kontakt, 33 procent av alla samtal och drygt 20 procent av alla mejl från pappor handlar om det. När mammorna hör av sig är det i stället problem runt barnets utveckling och gränssättning som dominerar. Tittar man enbart på mejlen är dock frågor runt skilsmässor det vanligaste ämnet även för mammor.

När någon annan än föräldrarna hör av sig är våld, missbruk eller psykisk ohälsa i familjen det vanligaste ämnet.

Tabell 4. Ämne efter vem som tar kontakt

	Antal samtal	%	Antal mejl	%	S:a antal tel o mejl	S:a %
Pappa						
Skilsmässa	65	33	7	20,5	72	31,4
Utveckling och gränssättning	19	9,7	7	20,5	26	11,3
Väld missbruk psykisk ohälsa i familjen	21	10,7	1	2,9	22	9,6
Skolproblem	5	2,5	1	2,9	6	2,6
Utåtagerande beteende	11	5,6	2	5,8	13	5,6
Depression, självdestruktivitet	6	3	1	2,9	7	3
Mamma						
Skilsmässa	150	17	70	20,5	220	18
Utveckling och gränssättning	184	21	66	19,3	250	20,5
Väld,missbruk psykisk ohälsa i familjen	78	8,9	22	6,4	100	8,2
Skolproblem	55	6,2	31	9	86	7
Utåtagerande beteende	86	9,8	28	8,2	114	9,3
Depression, självdestruktivitet	46	5,2	18	5,2	64	5,2
Annan						
Skilsmässa	14	10	7	14	21	11
Utveckling och gränssättning	13	9,2	9	18,3	22	11,6
Väld, missbruk psykisk ohälsa i familjen	38	27	10	20,4	48	25,3
Skolproblem	4	2,8	3	6,1	7	3,7
Utåtagerande beteende	8	5,7	1	2	9	4,7
Depression, självdestruktivitet	10	7	3	6,1	13	6,8

Barnets familj

De flesta barn i Sverige, 73 procent, bor tillsammans med båda sina föräldrar.¹ Fem procent bor med en förälder och en styvförälder medan 18 procent bor med en ensamstående mamma och 4 procent med en ensamstående pappa.

Under 2007 handlade mindre än 30 procent av alla kontakter om barn som bor med båda sina föräldrar. Skilsmässobarn är således kraftigt överrepresenterade i telefonen och mejlen.

Det finns sannolikt flera förklaringar till detta. Ensamstående föräldrar är ju just ensamma med barnen och den andra föräldern finns inte hemma som en naturlig samtalspartner om det blir problem. Det är också möjligt att separerade föräldrar har ett mindre socialt nätverk än sammanboende. I årsrapporten 2006 gjordes en fördjupning i samtalen från ensamma mammor. Den visade att ensamma mammor är en grupp föräldrar som har ett stort behov av stöd.

Ytterligare en förklaring kan vara att problem ofta leder till skilsmässor. Om det finns svåra problem i en familj, i förhållandet mellan föräldrarna eller om det förekommer, våld, missbruk eller psykisk ohälsa, så försvinner inte problemen för att föräldrarna separerar.

Tabell 5. Vilken typ av familj lever barnet i?

	Antal samtal	%	Antal mejl	%	Summa tel och mejl	%
Båda föräldrarna	287	23,6	188	42,6	475	28,6
Förälder & styvförälder	100	8,2	23	5,2	123	7,4
Ensam mamma	375	30,9	57	12,9	432	26,1
Ensam pappa	57	4,7	8	1,8	65	3,9
Växelvis	238	19,6	56	12,6	294	17,7
Annan	73	6	18	4,1	91	5,5
Uppgift saknas	85	6,9	91	20,6	176	10,6
Summa	1215	99,9	441	99,8	1656	99,8

Samtal och mejl om tonåringar

Det har alltid ringt många föräldrar med tonårsbarn till Rädda Barnens Föräldratelefon. Under 2000-talet har tendensen förstärkts och samtalen om tonåringar och unga vuxna har ökat. Även i Rädda Barnens Föräldramejl tas det fler kontakter om tonåringar än om någon annan åldersgrupp. Nära 27 procent av

¹ Källa: SCB, Barn och deras familjer 2005
Demografiska rapporter 2006:3

alla mejl handlar om åldersgruppen 13-17 år. Eftersom Föräldramejlen startade först i april 2006, finns ingen jämförande statistik bakåt i tiden.

Tabell 1. Antal samtal om tonåringar och unga vuxna, årsvis i procent

	1999	2001	2003	2005	2007
13-17	33	39	38	36	40
18 och över	5	4	4	5	7

Tonårsperioden är en orolig tid för många föräldrar. Ibland är det tufft att vara tonårsförälder och det är lätt att känna sig osäker och uppleva omvärlden som fylld av faror. Media rapporterar om gatuvåld och drogmissbruk bland unga och att hitta rätt balans mellan tillit och kontroll är inte det lättaste. Tonåringen som frigör sig och söker sin identitet ifrågasätter kanske det mesta och söker sig till kamrater hellre än till familjen. Känslomässigt kan tonåringen pendla mellan att älska och hata sina föräldrar. Det kan vara svårt för den vuxne att hantera. En del av föräldrarna som kontakter Föräldratelefonen är ledsna, känner sig kritiserade och ifrågasatta av sina tonårsbarn.

Erfarenheterna från Föräldratelefonen och Föräldramejlen visar att just tonårsföräldrar har ett stort behov att diskutera och få stöd i sitt föräldraskap. Det kan man få på många sätt, till exempel genom att träffa andra föräldrar med barn i samma ålder. För nyblivna föräldrar och småbarnsföräldrar ger samhället ett relativt bra stöd, och småbarnsföräldrar brukar ha bra kontakt med andra som har barn i samma ålder. Men när barnen nått upp i tonåren har ofta kontakten med andra föräldrar glesat ut och samhällets stöd till tonårsföräldrar är svagt. Det är lätt att känna sig ensam som förälder till en tonåring.

Enligt Barnkonventionen har staten ansvar för att ge föräldrar det stöd de behöver för att kunna ta hand om sina barn på bästa sätt. I Sverige är detta ansvar delegerat till kommunerna, men långt ifrån alla kommuner erbjuder alla föräldrar stöd. I början av 2008 aviserade dock regeringen en nationell satsning på stöd till föräldrar under hela barnets uppväxt. Folkhälsominister Maria Larsson har särskilt betonat vikten av att erbjuda tonårsföräldrar stöd. En nationell strategi för föräldrastöd ska tas fram. Det är lovvärt, men kommer att ta sin tid innan det är genomfört. Sveriges kommuner bör redan nu se till att stödet till föräldrar med tonåringar förbättras. Föräldrarna är de viktigaste personerna i de flesta barns liv, och inte minst tonåringar behöver trygga föräldrar. Kommunerna borde omgående satsa på att till exempel skapa mötesplatser där tonårsföräldrar kan stötta och stärka varandra. Behovet av sådana nätverk för tonårsföräldrar är stort.

Vad ringer/mejlar tonårsföräldrarna om?

I Föräldratelefonen diskuteras ofta flera problem under samma samtal och i ett och samma mejl kan flera olika ämnen tas upp. Ibland hänger problemen samman och kan vara svåra att skilja åt. I tabellen nedan redovisas dock enbart det som uppfattats som huvudproblem.

Tabell 2. Huvudproblem, 13-17 år

Huvudproblem	Antal samtal	%	Antal mejl	%	S.a antal tel och mejl	S.a %
Barnets utveckling och gränssättning	109	22,3	32	27,3	141	23,3
Skilsmässa, konflikter om vårdnad boende och umgänge	45	9,2	13	11,1	58	9,6
Våld, missbruk eller psykisk ohälsa i familjen	35	7,1	1	0,8	36	6
Relationsproblem och övriga problem i familjen	46	9,4	4	3,4	50	8,2
Skolproblem	27	5,5	7	5,9	34	5,6
Utåtagerande beteende hos barnet	45	9,2	12	10,2	57	9,4
Depression, självdestruktivitet hos barnet	41	8,4	15	12,8	56	9,2
Risksbeteende hos barnet	68	14	6	5,1	74	12,2
Otillräcklighet som förälder	15	3	13	11,1	28	4,6
Övriga problem med barnets Fysiska el psykiska hälsa	24	5	2	1,7	26	4,3
Våld, förövaren utom familjen	13	2,6	2	1,7	15	2,4
Barn som placerats el riskerar Placerats i familjehem	14	2,8	2	1,7	16	2,6
Annat	3	0,6	8	6,8	11	1,8
Uppgift saknas	2	0,4	0		2	0,3
Summa	487	99,5	117	99,6	604	99,5

Problem som rör barnets utveckling och gränssättning är det vanligaste ämnet när det gäller samtal och mejl om tonåringar. Drygt 22 procent av samtalen om tonåringar och drygt 27 procent av mejlen handlar om detta. Många gånger rör det sig om ”vanliga” tonårsproblem. Sådana som de flesta tonårsföräldrar ställs inför och som kan vara nog så besvärliga när de pågår, men som inte lämnar några djupare spår på sikt. Ett vanligt ämne är tonåringens datorvanor, bristande engagemang i skolan, konflikter runt vilken tid tonåringen ska vara hemma eller förhållandet till alkohol. En del föräldrar tycker att deras barn blivit som förbytta. Från att ha varit en skötsam och trevlig pojke eller flicka har barnet förvandlats till en skrikig och bråkig tonåring som ifrågasätter allt föräldrarna säger. Ibland har föräldrarna svårt att få barnet att lyssna.

”En mamma ringer och är dödstrött på situationen hemma. Den 16-åriga sonen låser in sig på sitt rum eller går bara hemifrån varje gång mamman försöker tala med honom om skolan, städning, regler...”

”En 17-årig flicka är enda barnet och föräldrarna har alltid haft svårt att neka henne något. Kraven på dyra kläder, resor, ett fritt uteliv ökar hela tiden. Får hon någon gång nej, blir det fruktansvärda scener”

Riskbeteende hos barnet är det näst vanligaste enskilda ämnet i kontakterna om tonåringar. Det är huvudproblemet i fjorton procent av samtalen till Föräldratelefonen och i drygt 12 procent av alla kontakter om tonåringar. I de här fallen är föräldrarna ofta mycket oroliga och det kan röra sig om allvarliga problem. Det kan vara en flicka som börjat röka hasch, en pojke som bytt kamratkrets och hamnat i ett kriminellt gäng eller en flicka som dras till våldsamma och kriminellt belastade pojkar. Det kan också handla om alkoholvanor, skolk eller tonåringar som helt enkelt lämnat föräldrahemmet.

”En pappa ringer och är mycket orolig över att den 17-åriga dottern har kontakter med pojkar på nätet. Hon har aldrig varit populär i skolan, har bara haft få flickvänner, aldrig någon pojkvän. Några gånger har hon nu stämt träff med kontakter från nätet”

”En granne är orolig för barnen i en familj med missbruksproblematik. Barnen har alltid mer eller mindre fått klara sig själva. Nu har grannen sett den 13-åriga sonen sent ute flera helger, berusad verkar det som”

”En pojke har haft svårt att hänga med i skolan alla år och har nu hoppat av gymnasiet. Han har vänt helt på dygnet, sitter vid datorn hela nätterna, sover långt fram på eftermiddagen. Föräldrarnas försök att bryta hans dåliga vanor resulterar i stora bråk.”

Utåtagerande beteende hos barnet är huvudämne i drygt nio procent av alla samtal och mejl om tonåringar. Det kan röra sig om våldsamma utspel, om aggressivitet mot syskon, föräldrar eller andra. Ibland handlar det om verbala angrepp, ibland om hot.

”För ett halvår sedan flyttade en 15-årig pojkes pappa till Singapore med sin nya fru och deras lille son. Pojken har nu börjat få våldsamma raseriutbrott, och då mamma har försökt prata med honom har han ibland blivit hotfull mot henne.”

”En 14-årig flickas lärare har just ringt och berättat att flickan och två kompisar till henne mobbar andra flickor i klassen på ett utstuderat sätt. Föräldrarna är helt bestörta”

Depression eller självdestruktivt beteende är tema i drygt nio procent av fallen när Föräldratelefonen eller Föräldramejlen blir kontaktad om barn i åldern 13- 17 år. Det handlar om deprimerade ungdomar som stänger in sig på sitt rum och isolerar sig, som skär sig eller som säger att de inte längre vill leva. Det kan också handla om ätstörningar.

”Mamman till en 15-årig flicka undrar hur hon ska göra. En kompis till flickan har berättat att hon skär sig i armarna för att hon är så olycklig. Detta har hon sagt i djupaste förtroende till sin vän, men denna berättade ändå för sin mamma”

"Pappa känner sig hjälplös inför 16-åriga sonens stora sorg då flickvännen gjort slut. Han har svårt att sova på nätterna, och håller sig för sig själv hemma. Orkar ibland inte gå till skolan. Är det normalt att bli SÅ ledsen?"

Problem i skolan.

Nära 7 procent av tonårskontakterna handlar om problem i skolan. När föräldrarna ringer eller mejlar är det ofta konkreta problem som till exempel mobbning, utfrysning eller kränkningar via sms eller Internet. Ibland har föräldrarna haft upprepade kontakter med skolan utan att det har hjälpt.

"En 14-årig överviktig pojke blir retad i skolan. Han har länge undvikit gymnastiklektionerna, har föräldrarna fått höra, och nu börjar han även skolka från andra lektioner"

Samtal om flickor och pojkar

Fler än hälften, 54 procent, av samtalen om tonåringar handlar om flickor. Det finns skillnader mellan flicksamtal och pojksamtal när det gäller huvudproblemet. Medan en större andel av pojksamtalen handlar om problem med gränssättning än vad flicksamtalen gör, är förhållandet det omvända när det gäller depression och självdestruktivt beteende.

Tabell 3. Samtal om tonåringar, huvudproblem efter kön

Huvudproblem	Flicka antal samtal	%	Pojke antal samtal	%
Utveckling, gränssättning	50	19	59	27
Depression, självdestruktivt beteende	35	13	6	3
Utåtagerande beteende	25	10	20	9
Riskbeteende	35	13	33	15
Skolproblem	11	4	16	7

Vem ringer?

Rädda Barnens Föräldratelefon har genom åren varit mammornas telefon. Mammornas andel av samtalen om tonåringar är något högre än mammornas andel av samtliga samtal, 75 procent respektive 72 procent.

Tabell 4. Vem ringer om tonåringar?

Vem ringer?	Antal samtal	%
Mamma	366	75
Pappa	65	13
Annan	54	11

Allt fler samtal om tonåringar som mår dåligt

Samtalen om tonåringar med utåtagerande beteende och aggressivitet samt samtalen om tonåringar med depressioner och självdestruktivt beteende har ökat under senare år. År 2007 uppgick dessa samtal och mejl till nära 19 procent av alla kontakter om tonåringar. År 2004 var motsvarande siffra åtta procent.

Statistiken från Föräldratelefonen speglar utvecklingen i samhället. Flera undersökningar visar att psykiska besvär som ångest och nedstämdhet har ökat bland unga människor i Sverige.

Barnombudsmannen skriver i rapporten ”Upp till 18” att mellan fem och sex procent av alla tonåringar uppskattas vara deprimerade. De som trivs minst med livet är de 15-åriga flickorna. Knappt var tredje 15-årig flicka trivs mycket bra med livet och var sjätte trivs inte så bra eller inte alls. Av de 15-åriga flickorna uppger 70 procent att de känner sig ganska eller mycket stressade av skolarbetet. Motsvarande siffra för pojkarna är 42 procent.

Tendensen att flickor mår sämre än pojkar tycks stå sig även bland äldre ungdomar.

Enligt Ungdomsstyrelsens rapport FOKUS 07, som handlar om hälsa och utsatthet bland ungdomar mellan 16 och 25 år, har ungdomar jämfört med andra åldersgrupper den sämsta utvecklingen när det gäller psykisk ohälsa som ont i magen, oro och sömnsvårigheter. Flickorna mår sämre än pojkarna. Även i denna rapport pekas krav i skolan ut som en stressfaktor. Stressen upplevs som lika oavsett vilken typ av gymnasieprogram man går.

I vårt individualiserade samhälle där självförverkligandet är så viktigt, är kraven på unga människor stora. Och kraven börjar tidigt. Skola, idrott, utseende, det mesta bygger på prestation.

– Jag tror att många ungdomar idag känner att de inte duger som de är, säger Tyko Granberger, rådgivare på Rädda Barnens Centrum för barn och ungdomar i kris, som lett samtalsgrupper för utåtagerande tonårspojkar.

Idag finns det fler valmöjligheter än det funnits för tidigare generationer tonåringar. Världen ligger öppen. Det skapar en förväntan som kan upplevas som pressande.

– Ungdomar idag har oändligt många valmöjligheter och väldigt höga krav på att lyckas. Var och en är sin egen lyckas smed och som tonåring vet man att det finns alla möjligheter att lyckas och att det bara hänger på en själv, säger Tyko Granberger som tror att det idag är mer komplicerat än någonsin för tonåringar att hitta sin identitet.

– Den grundläggande frågan i tonåren är: Vem är jag? Då behöver man guidning av någon som gått igenom samma sak, och den guidningen är svår att få från vuxensamhället idag.

Sirkka-Liisa Hedström arbetar som behandlare på Maria Ungdom i Stockholm. Där tar man emot ungdomar från tidiga tonåren upp till 20 års ålder. Det handlar om ungdomar som antingen påträffats kraftig berusade eller ungdomar där det finns misstanke om missbruk. Hon upplever att andelen ungdomar som mår psykiskt dåligt ökat, och ser också allt fler tecken på att tonåringar känner sig ensamma:

– Brist på tid är utmärkande för föräldrarna. Jobb och karriär tar mycket tid och genom det blir tonåringen ensam. En del tappar förtroendet för vuxenvärlden. Jag har hört tonåringar som hamnat här på Maria Ungdom säga till sina föräldrar – varför brydde ni er inte förut?

Att många tonåringar upplever känslor av ensamhet, stress och prestationskrav bekräftas av erfarenheter från Rädda Barnens Ungdomsförbunds och Rädda Barnens killgruppsprojekt, allan. Det är samtalsgrupper för 14-åriga pojkar som leds av samtalsledare som själva är unga män. Utmärkande för de flesta deltagarna i allan-grupperna är att de har ett stort behov av att bli lyssnade till och tagna på allvar, inte bara få tillsägelser från de vuxna. De upplever att de förväntas klara allt själva och kravet att alltid prestera och lyckas känns som en stressfaktor.

– allan är ett av väldigt få, ibland det enda forum som finns för unga killar att bara sitta och snacka. Att gå till skolsköterskan eller ungdomsmottagningen med sina funderingar finns inte som ett alternativ för många av killarna, säger Olof Svensson, nationell projektsamordnare för allan.

BRIS konstaterar i sin årsrapport att det blivit vanligare med funderingar kring stress och ensamhet. Rapporten är en genomgång av mejl och samtal från barn, där medelåldern är 14 år.